

Nya tandläkare rådfrågar ofta Google och kolleger

SAMMANFATTAT De källor som används mest för att söka information är kolleger, Google, böcker samt tidskrifter. Det visar en undersökning av hur nyutexaminerade tandläkare, tandhygienister och tandtekniker söker information i yrkeslivet.

Godkänd för publicering 12 juli 2013

När vi som bibliotekarier på odontologiska fakulteten på Malmö högskola undervisar i informationssökning frågar studenterna oss ofta om vilka möjligheter de kommer att ha att skaffa sig vetenskaplig information efter sin studietid. Hur blir det med tillgången till databaser och fulltextartiklar efter examen? Även vi bibliotekarier undrar om studenterna fortsätter att söka information efter utbildningen och hur vi på bästa sätt kan förbereda dem på ett fortsatt lärande.

Från Malmö högskola fick vi pedagogiska utvecklingsmedel med syfte att genomföra en enkätstudie för att undersöka om och hur utexaminerade tandläkare, tandhygienister och tandtekniker söker information i yrkeslivet, samt till vilka informationsresurser de har tillgång.

En liknande studie har gjorts av Hedman, Lundh och Sundin som studerat hur yrkesverksamma sjuksköterskor söker information. De menar att det för sjuksköterskorna verkar finnas en diskrepans mellan hur utbildningen är utformad och hur yrkeslivet ser ut. Under utbildningen fokuseras det på andra mål än i yrkeslivet. Det kan göra det svårt för sjuksköterskorna att i yrkeslivet tillämpa den informationskompetens de tillgodogjort sig under utbildningen [1]. Biblioteksundervisningen bör således utformas så att den både passar utbildningens och yrkeslivets krav och förutsättningar [2].

På odontologiska fakulteten sker all undervisning enligt PBL-metodik (problembaserat lärande) och bibliotekets undervisning i informationssökning är väl integrerad i utbildningarna. Biblioteksundervisningen syftar till att ge stu-

denterna verktyg för att bli informationskompetenta; att kunna söka, bearbeta, tillägna sig och förhålla sig kritisk till information och kunskap. Målet är att studenterna ska vara väl förberedda för ett livslångt lärande.

MATERIAL OCH METOD

En enkät med elva frågor utformades och skickades till tandläkare, tandhygienister och tandtekniker som examinerats under åren 2005–2009 (figur 1). Av 213 möjliga respondenter fick vi kontakt med 164 och av dessa var det 97 personer som besvarade enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 46 procent.

RESULTAT

Av de 97 respondenterna är över hälften tandläkare. Ungefär lika många av de svarande arbetar inom privat eller offentlig sektor, och en liten del inom universitet/högskola. För exakta andelar, se figur 11 och 111.

39 procent uppger att de har tillgång till bibliotek på eller via sin arbetsplats. Inom den privata sektorn har 14 procent tillgång till ett bibliotek och inom offentlig sektor är andelen 47 procent.

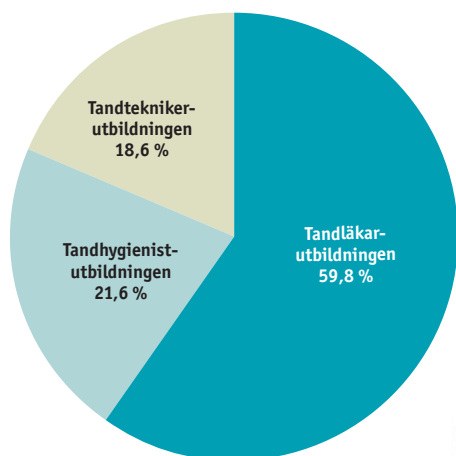
Figur 1

ENKÄTENS FRÅGOR

- Vilken utbildning gick du?
- Vilket år tog du examen?
- Var arbetar du?
- Hur länge har du arbetat på din nuvarande arbetsplats?
- Vet du hur du ska hitta information som du behöver i ditt arbete?
- Var brukar du söka information?
- Har du tillgång till ett bibliotek på eller via din arbetsplats?
- Deltog du i bibliotekets undervisning under din utbildning på Malmö högskola?
- Bokade du enskild handledning med en bibliotekarie under din utbildning på Malmö högskola?
- Har du nytta av det du lärde dig via bibliotekets undervisning/handledning när du söker information i dag?
- Har du förslag på förbättringar för bibliotekets undervisning/handledning? Vad saknas?

Madeleine du Toit
bibliotekarie, Bibliotek & IT, Malmö högskola
E-post: madeleine.du.toit@mah.se

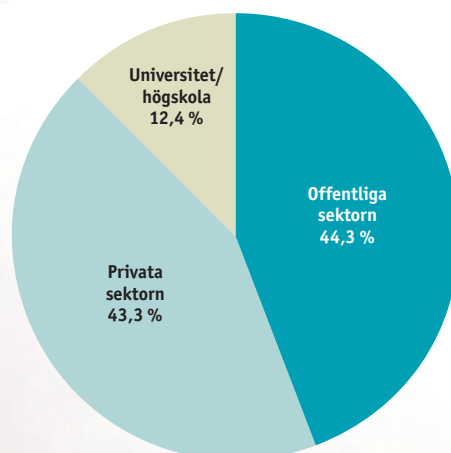
Helena Rydberg
bibliotekarie, Bibliotek & IT, Malmö högskola
E-post: helena.rydberg@mah.se

Figur II. Undersökningens respondenter fördelade på utbildning.

»Målet är att studenterna ska vara väl förberedda för ett livslångt lärande.«

ILLUSTRATION: COLOURBOX

Figur III. Undersökningens respondenter fördelade på arbetsplats.

TABELL 1. Här söker tandläkare information.

	Varje dag %	1 gång/vecka %	2-3 ggr/månad %	1 gång/månad %	2-3 ggr/halvår %	2 ggr/år %	Aldrig %
Böcker	1	13,4	19,6	22,7	18,6	18,6	6,2
Cinahl	1	0	0	1	0	2,1	95,9
Cochrane	1	0	2,1	2,1	5,2	13,4	76,3
Dentaldepå	1	1	3,1	7,2	8,2	6,2	73,2
Försäkringskassan	2,1	5,2	12,4	18,6	19,6	17,5	24,7
Google	27,8	17,5	11,3	17,5	12,4	5,2	8,2
Kolleger	35,1	32	16,5	8,2	6,2	0	2,1
Konferenser	0	2,1	1	5,2	20,6	47,4	23,7
Kurser	0	0	0	5,2	26,8	58,8	9,3
Mässor	0	0	0	0	9,3	70,1	20,6
Produktspecialist	0	2,1	1	8,2	21,6	38,1	28,9
PubMed	4,1	8,2	9,3	6,2	13,4	18,6	40,2
SBU – Statens beredning för medicinsk utvärdering	0	2,1	12,4	10,3	23,7	28,9	22,7
Science Direct	3,1	2,1	0	2,1	4,1	4,1	84,5
Sociological Abstract	1	1	1	0	1	4,1	91,8
Tandvårdshögskolor	6,2	3,1	7,2	4,1	10,3	19,6	49,5
Tidskrifter	3,1	8,2	18,6	22,7	19,6	15,5	12,4
TLV – Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	1	3,1	18,6	13,4	12,4	18,6	33
Web of Science	1	1	1	0	5,2	3,1	88,7

»Att söka information genom att vända sig till kolleger är något nästan alla gör minst en gång i månaden ...«

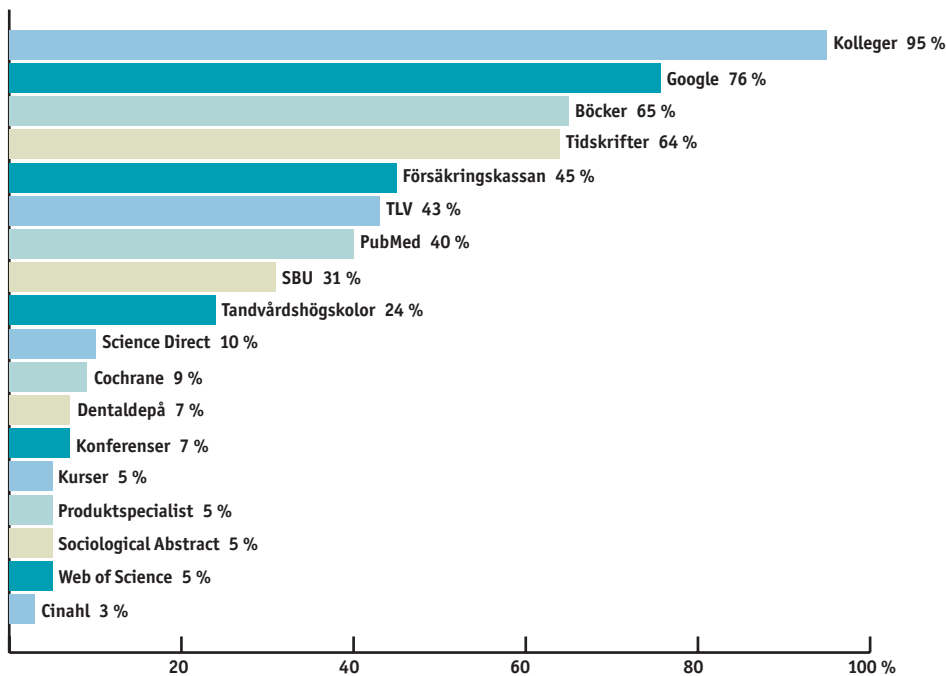
Samtliga som arbetar inom universitet och högskola anger att de har tillgång till ett bibliotek. Av tandläkarna uppger 38 procent att de har tillgång till ett bibliotek.

Vi har här valt att fokusera på ett antal källor. För en fullständig presentation, se tabell 1.

- 57 procent uppger att de söker information i *böcker* minst en gång i månaden. Av dem som har ett bibliotek söker 74 procent efter information i böcker minst en gång i månaden jämfört med 46 procent av dem utan bibliotek. Tandläkare söker oftare information i böcker än vad tandhygienister och tandtekniker gör. Bland anställda på högskola/universitet samt inom offentlig sektor söker 92 procent respektive 70 procent information i böcker minst en gång i månaden. Inom privat sektor söker endast en tredjedel information i böcker minst en gång per månad.
- Över hälften söker information via *tidskrifter* minst en gång i månaden. Tandläkare använder

sig oftare av tidskrifter än vad tandhygienister och tandtekniker gör, 64 procent av tandläkarna använder tidskrifter minst en gång i månaden. 92 procent av anställda inom universitet/högskola använder sig av tidskrifter minst en gång i månaden. Det är nästan dubbelt så mycket som vad de gör som arbetar inom offentlig och privat sektor. De som har tillgång till bibliotek använder sig oftare av tidskrifter än de som inte har det, 63 procent jämfört med 46 procent använder tidskrifter minst en gång i månaden.

- Tre fjärdedelar söker information via *Google* minst en gång per månad. Användningen är jämnt fördelad mellan yrke och arbetsplats. Den mest frekventa användningen står universitet/högskola för, där 58 procent söker information via Google dagligen.
- Att söka information genom att vända sig till *kolleger* är något nästan alla gör minst en gång i månaden, en tredjedel så ofta som varje dag.

Figur iv. Här söker tandläkare efter information en genomsnittlig månad.

Nästan dubbelt så många inom universitet/högskola konsulterar en kollega minst en gång i veckan (92 procent) jämfört med inom privat sektor (57 procent). Inom offentlig sektor är motsvarande siffra 70 procent.

- Av databaserna är *PubMed* den databas som respondenterna använder mest. 28 procent använder PubMed minst en gång per månad. Alla inom universitet/högskola uppger att de använder PubMed minst en gång per månad, medan betydligt färre inom offentlig sektor (25 procent) och privat sektor (9 procent) gör det. Av dem som har tillgång till ett bibliotek är det nära hälften som använder PubMed minst en gång i månaden. Av dem som inte har tillgång till bibliotek är det bara en tredjedel som använder databasen minst en gång i månaden. 40 procent av tandläkarna söker i PubMed minst en gång i månaden. Användningen av databaserna Cochrane, Science Direct, Cinahl, Sociological abstract och Web of Science är mycket liten.

DISKUSSION

Arbetet med att kontakta respondenterna gjordes under sommaren, vilket kan förklara både att vi inte fick tag i alla respondenter och att svarsfrekvensen inte blev högre än 46 procent. Den personliga kontakten med respondenterna i telefon, samt att biblioteket stod som avsändare till enkäten kan ha påverkat respondenternas svar i positiv riktning. Vidare borde frågan om anställning utformats så att flera svarsalternativ varit möjliga.

Med vår undersökning ville vi studera vilka förutsättningar de yrkesverksamma har att söka information och därför ställde vi en fråga om deras tillgång till bibliotek. Frågans formulering visade sig problematisk då uppfattningen om vad ett bibliotek är varierar; allt från en liten boksamling på arbetsplatsen till ett bibliotek med tillgång till databaser, e-böcker och e-tidskrifter. Mindre än hälften av de svarande har tillgång till någon typ av bibliotek via sin arbetsplats. Tillgången är minst inom privat sektor, större inom offentlig sektor och störst inom universitet och högskola där samtliga har tillgång. Resultaten var väntade men utifrån hur frågan formulerats är det dock svårt att få någon klar uppfattning om tillgången till informationsresurser, varför ytterligare studier skulle behövas inom detta område.

De källor som används mest för att söka information är Google, kolleger, böcker samt tidskrifter. För en mer detaljerad bild av var tandläkare söker, se figur iv. Tillgången till bibliotek verkar ha betydelse för användningen av böcker eftersom de som har tillgång till ett bibliotek oftare använder sig av böcker än de utan. Detta kan förklara varför den frekventa användningen av böcker bland anställda inom universitet/högskola är så hög. För de offentliganställda är användningen lägre, och lägst bland de privatanställda.

Bibliotekets undervisning är till stor del koncentrerad till användandet av databaser, med fokus på PubMed. Av svaren att döma är PubMed den databas som används fortsatt mest i yrkeslivet. Den är, liksom många andra databaser, kostnadsfri att söka i, men för att få tillgång till

»Tandläkare är den yrkesgrupp som mest frekvent söker information i böcker och tidskrifter.«

»Flera av dem som besvarat enkäten påpekar att tidsbristen i arbetslivet avgör var och hur ofta de söker information ...«

fulltextartiklar krävs tidskriftsprenumerationer. Generellt ser vi att användningen av databaser är mindre för den grupp som angivit att de inte har tillgång till ett bibliotek, vilket indikerar att denna grupp har svårare med åtkomsten till dessa resurser. Därtill tycker vi oss se tendenser till att anställda inom offentlig sektor i högre grad än inom privat söker i databaser. Om detta beror på att de har bättre tillgång till resurser eller mer utrymme i tjänsten att söka information är svårt att svara på.

Tandläkare är den yrkesgrupp som mest frekvent söker information i böcker och tidskrifter. Är det kanske så att det praktiska arbetet tar överhanden för tandhygienister och tandtekniker, medan tandläkaren har en annan förankring i teorin historiskt sett och fortsätter denna tradition i yrkeslivet? Hedman, Lundh och Sundin skriver att för sjuksköterskor »spelar akademiska informationspraktiker i högskolemiljö en viktig roll i etablerandet av ämnet, medan de tilldelas en mindre viktig roll på sjuksköterskornas arbetsplatser« [1]. Författarna menar att sjuksköterskornas yrkesroll är annorlunda än till exempel läkarnas, då de senare har mer utrymme i sin tjänst till att söka information och att vara uppdaterade inom forskningen. Vi anser att det ligger nära till hands att jämföra tandhygienisternas och tandteknikernas förhållanden med sjuksköterskornas, och tandläkarnas med läkarnas. Detta skulle kunna förklara varför tandläkarna oftare söker information i böcker och tidskrifter.

Flera av dem som besvarat enkäten påpekar att tidsbristen i arbetslivet avgör var och hur ofta de söker information: »Bristen på tid gör att man helst konsulterar en äldre, mer erfaren, kollega – helst på kliniken – för att hitta en snabb och beprövad lösning. Alternativt konsulterar specialist via mejl eller telefon.« Detta beskriver den tendens vi tycker oss se i enkätsvaren; att man i yrkeslivet har nytta av bibliotekets undervisning, men att verkligheten ser annorlunda ut och att man då skapar nya rutiner för att tillgodose sina informationsbehov. Att googla eller att fråga en kollega är tillgängssätt som ger snabba svar och inte kräver tillgång till mer formella infor-

SÅ HÅLLER DU DIG AJOUR

- Använd ditt närmaste folkbibliotek eller högskole- och universitetsbibliotek. Där kan du beställa artiklar och böcker från hela världen.
- Prenumerera på flöden från tidskrifter inom ditt område. Få uppdateringar via e-post eller RSS om nya artiklar. Leta efter »alerts« på tidskriftens hemsida.
- Open Access-tidskrifter är tidskrifter som är tillgängliga för alla i fulltext. För att söka vetenskapliga tidskrifter inom odontologi, gå till: www.DOAJ.org och välj Browse → By Subject → Health Sciences → Dentistry.

mationskällor. Flera svaranden uttrycker dock en önskan om att få möjlighet att fräscha upp sina kunskaper i informationssökning.

KONKLUSION

Vår studie är ett försök att kartlägga de informationsvanor som examinerade studenter från odontologiska fakulteten har, det vill säga om och var de söker information i sitt yrkesliv. Resultaten visade att Google, böcker, tidskrifter och kolleger är de källor som används mest.

FRAMTIDEN

För att möta det behov av en uppfärskning av informationssökningskunskaper som finns vill vi undersöka möjligheterna att erbjuda kurser för odontologer, kanske i synnerhet för den privata sektorn. Ett ömsesidigt utbyte mellan yrkesverksamma och bibliotekarier skulle vara värdefullt för alla parter. För oss bibliotekarier skulle en tätare kontakt med yrkesverksamma vara värdefull, eftersom vi skulle få en god förankring i den värld som väntar våra studenter.

REFERENSER

1. Hedman J, Lundh A, Sundin O. Att lära informationssökning för yrkeslivet: om bibliotekarier, lärare och sjuksköterskor. I: Informationskompetenser: om lärande i informationspraktiker och informationssökning i lärandepraktiker,

Hedman J, Lundh A, redaktörer. Stockholm: Carlsson bokförlag, 2009: 133–58.

2. Sundin O. Informationsstrategier och yrkesidentiteter: en studie av sjuksköterskors relation till fackinformation vid arbetsplatsen [dissertation]. Borås: Valfrid; 2003.

Söker du en vetenskaplig artikel ur Tandläkartidningen?

Den finns på tandlakartidningen.se

**TANDLÄKAR
TIDNINGEN**